

(іпотекою держателем) звернення стягнення на іпотеку у позасудовому порядку зазвичай пов'язане із можливими порушеннями процедури такого стягнення. Відтак, погодження сторонами власної (спрощеної) процедури звернення стягнення на предмет довірчої власності може бути перевагою для кредитора і зменшити ризики можливого подальшого оспорення процедури звернення стягнення з боку боржника. Таким чином, інститут довірчої власності не має суттєвих відмінностей порівняно з іпотекою. Єдина відмінність – право сторін самостійно врегулювати процедуру звернення стягнення на об'єкт довірчої власності.

Іпотека набула широкого поширення в Україні як надійний спосіб забезпечення кредитних зобов'язань. У правовій сфері іпотека має зрозуміле регулювання та багату судову практику. На цьому фоні запровадження нового правового інституту, який дублює функції і можливості іпотеки є не виправданим.

Список бібліографічних посилань:

1. Цивільний кодекс України: станом на 12 січня 2022 р. Харків: Право, 2022. 432 с.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності: Закон України. URL:<https://ips.lsgazakon.net/document>.
3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 51. ст. 553.
4. Про іпотеку: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003, № 38. ст. 313.

УДК 347.1

Наталія Віталіївна ШИШКА,

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3396-4530>*

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ДОГОВІРНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Не виникає сумніву, що право це система і її належна впорядкованість є запорукою ефективного застосування цивільно-правових норм до цивільних відносин. Теж саме стосується і системи договірних зобов'язань у цивільному праві України.

2. Процеси, які відбуваються в Україні щодо реформування та оновлення цивільного законодавства України потребують проведення ревізії норм цивільного законодавства, зокрема ті, що регулюють

договірні відносини. Це пов'язано з тим, що закріплена система правових норм, що регулюють договірні відносини не є сьогодні показником досконалості та не зовсім відповідає сучасним реаліям (соціальним, економічним, глобалізаційним, технічним, інформаційним та іншим). На необхідність оновлення цивільного законодавства в частині регулювання договірних відносин вказує і Концепція оновлення ЦК України. Зокрема, в ній зроблено акцент на змістовне та структурне переформатування договірного права (§ 5.28 Концепції) [1].

3. Проблема систематизації цивільно-правових договорів багато разів порушувалась у юридичному просторі.

Так, в сучасній цивілістиці є поширеною класифікація договорів, яка передбачає їх об'єднання в певні групи – типи, види, підвиди. Кожна з цих груп є елементом структури системи договорів, вони співвідносяться між собою як ціле та частина і відображають ієрархічність побудови вказаної системи [2, с. 91]. Їхнє функціональне призначення «полягає у забезпеченні системної взаємодії та встановленні чітких критеріїв співвідношення між різними такими утвореннями» [3, с. 220]. А. Б. Гриняк описує важливість системного підходу при формуванні певної групи договорів. Як зазначає автор, по-перше, оскільки система договорів є складовою частиною більш широких систем зобов'язального права, вона характеризується властивими їй родовими ознаками. Наявність родових ознак надає змогу застосовувати до договірних відносин ті норми загальної частини ЦК України, на які не впливає договірна специфіка. По-друге, система договорів має ознаки, з одного боку, що вирізняють її з-поміж інших підсистем цивільного права, а з іншого – властиві будь-яким договірним відносинам. Ці ознаки слугують основою для формулювання уніфікованих норм, які застосовуються до всіх цивільних договорів. По-третє, система договорів складається з великої кількості елементів (типів, видів, різновидів договорів), кожен з яких, маючи загальні ознаки цивільного договору, характеризується специфікою, що обумовлює необхідність особливого правового регулювання [4, с. 73–74]. Видається, що такі наукові здобутки слід враховувати під час вдосконалення системи договірного права України.

4. Варто зазначити, що вивчення системи договорів є підґрунтям для вдосконалення існуючої системи, а відповідно і якісної модернізації цивільного законодавства України. У теорії цивільного права на сьогодні немає створеної єдиної системи договірних зобов'язань, яка була б загальновизнаною та не викликала дискусійних обговорень. Зазвичай розрізняють однорівневу та багаторівневу систему договірних зобов'язань.

Однорівнева система договорів побудована на дихотомічних за-
садах. Дихотомічний спосіб класифікації договорів передбачає мож-
ливість їх поділу за всіма тими підставами, за якими проводиться
поділ на види правочинів в цілому і ґрунтується на виділенні певно-
го дихотомічного критерію поділу (тобто поділ на два протилежні за
значенням елементи, наприклад, оплатні – безоплатні, абстрактні –
каузальні, умовні – безумовні, неоспорювані – оспорювані, розпоряд-
чі – зобов'язальні, алеаторні – комунікативні, комерційні – фідуціарні,
строкові – безстрокові, планові – непланові, цивільні – господарські,
підприємницькі – споживчі договори тощо) [5, с. 322–323]. О. І. Харито-
нова, вказує, що саме класифікація з використанням принципу дихо-
томії – поділу на два парних поняття, є найбільш зручною [6, с. 67–70].
Поряд з цим такий підхід, як зазначається в науці має певні недоліки.
Так, хоча дихотомічний поділ договорів є зручним та практичним
при характеристиці окремих договірних конструкцій, проте за його
допомогою важко створити систему договірних зобов'язань, яка б
визначала місце договору, адже одна і та сама договірна конструкція
одночасно знаходиться в різних класифікаційних групах [7, с. 99].
Також варта уваги і позиція В. Г. Олюха, який вказує, що групування
за принципом дихотомії проводиться з використанням однієї істот-
ної для характеристики договорів ознаки, що надає змогу повно дос-
лідити її прояв в різних за правовою природою типах двосторонніх
правочинів. Як наслідок, всередині утвореної групи елементи, які
ввійшли до неї, не мають структурних зв'язків між собою, як не ма-
ють його між собою дихотомічні пари [8, с. 89]. Наведене дає зробити
висновок, що, хоча дихотомічний поділ і має важливе значення при
формуванні системи договірного права, проте його не достатньо для
створення якісної та сучасної системи договорів.

Багаторівнева система договірних зобов'язань передбачає їх ро-
зміщення на кількох рівнях таким чином, щоб кожен із договорів на-
лежав лише до однієї класифікаційної групи. Це надає можливість
виявити особливості договірних зобов'язань та визначити їх правову
регламентацію. В доктрині цивільного права традиційним є поділ
договорів на типи, підтипи, види, підвиди. Для позначення всієї суку-
пності цивільно-правових договорів використовують найбільш загаль-
ну категорію, яку називають «рід» [5, с. 325–326]. Такий поділ від-
бувається від загального до особливого, при цьому кожна із зазначе-
них класифікаційних груп є складовим елементом у системі догово-
рів, які співвідносяться між собою як ціле та частина і відображають
ієрархічність побудови вказаної системи.

5. Наведене свідчить, що оновлення системи договірного права
має сьгодні суспільний запит, а саме: реформування має відбуватися

за схемою приведення його до вимог правової визначеності, сучасності та відповідати глобальним тенденціям розвитку договірного права більшості розвинутих країн світу. При цьому, під час роботи над концепцією договірного права України мають бути враховані також і такі питання. Наскільки норми, що регулюють договірні відносини відповідають важливим стандартам ЄСПЛ? Наскільки система договірного права України відповідає європеїзації та сучасним тенденціям розвитку європейського договірного права? Наскільки цивільне законодавство України є регулятороздатне в умовах діджиталізації України, зокрема в сфері договірного права? Тому, дослідження всіх договорів як єдиної виваженої системи дозволить розглядати їх як певну сукупність, що володіє цілісною структурою, для якої характерна як внутрішня єдність, так і диференціація договірних відносин, зумовлена особливостями конкретних майнових відносин.

Список бібліографічних посилань:

1. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
2. Озернюк Г. В. Система цивільно-правових договорів за законодавством України і зарубіжних країн. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2011. Випуск 1. С. 91–95.
3. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 392 с.
4. Гриняк Т. В. Цивільно-правова відповідальність перевізника за договором перевезення вантажу автомобільним транспортом: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2017. 224 с.
5. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
6. Харитонова О. І. Рецепція ідеї дихотомії права. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наук. праць*. Вип. 13. С. 67–70.
7. Лукасевич-Крутник І. С. Договірні зобов'язання з надання транспортних послуг у цивільному праві України: дис. ... доктор. юрид. наук: 12.00.03. Тернопіль, 2019. 502 с.
8. Олюха Г. Г. Цивільно-правовий договір: поняття, функції та система: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2003. 191 с.